

การจัดการชุมชนการท่องเที่ยวบนพื้นที่สูง กรณีศึกษาภูมโล และพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน

Highland Sustainable Tourism Management: Phu Lom Lo Case Study and network area

ผศ.ดร. วศิน ปัญญาวุธตระกูล¹

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งเน้นเพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน โดยได้ผลสรุปตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว และการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืนพบว่า จากการสำรวจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาภูมโล เพื่อพักผ่อนหย่อนใจท่องเที่ยวและชมความงามของแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ตลอดจนกระแสการท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จึงส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในขณะที่พื้นที่ภูมโลเป็นพื้นที่ต้นน้ำมีได้อยู่ในโซนการท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดปัญหามากมายทั้งเรื่องเส้นทางท่องเที่ยว จำนวนรถสำหรับบริการนักท่องเที่ยว การทำลายต้นนางพญาเสือโคร่ง การทิ้งขยะและตลอดจนปัญหาเรื่องห้องน้ำ การเข้ามาของนักท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีการเปลี่ยนจากชุมชนเกษตรกรรมเป็นชุมชนประกอบการด้านการท่องเที่ยว ทำให้กิจกรรมและวิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไป คือ เกิดการมุ่งเน้นประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งด้านบ้านพัก ร้านอาหาร และรถบริการสำหรับรับส่งนักท่องเที่ยว

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยว ชุมชน อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ในเรื่องการจัดการชุมชนบนพื้นที่สูงภูมิลโและพื้นที่ เชื่อมโยง

2. เพื่อศึกษาภาพการวางแผนอนาคต (Scenario Planning) ของชุมชนท่องเที่ยวและการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูง กรณีศึกษาภูมิลโและพื้นที่ เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท่องเที่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนใน 3 มิติ คือ ภาพอนาคตที่ดีที่สุด ภาพอนาคตที่ไม่ดีที่สุด และ ภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด จากการศึกษาพบว่า แนวคิดหลักเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนของการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงภูมิลโและพื้นที่เชื่อมโยง คือ แนวความคิดในการบริหารจัดการร่วม (Co – Management) ไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน เพื่อทำให้คนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่เห็นคุณค่าร่วมกัน โดยที่ประชาชนในท้องถิ่นและผู้ประกอบการต่างๆ จะต้องเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจการท่องเที่ยวของชุมชนในฐานะหุ้นส่วนทางสังคม (Social Partnership) เพื่อร่วมรับผลประโยชน์และรับผิดชอบต่อชุมชน ตลอดจนการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่มากกว่ากระแสของนักท่องเที่ยว และรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่จะนำเข้ามาสู่พื้นที่

แผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดในการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูง กรณีศึกษาภูมิลโ และพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน ซึ่งมีเป้าหมายหลักเพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน โดยมีวิสัยทัศน์ คือ การบริหารจัดการบนฐานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าและรักษาคุณค่าอย่างยั่งยืนโดยการบริหารจัดการแบบร่วมรับผิดชอบ พร้อมทั้งทิศทางการพัฒนา 4 ทิศทาง ได้แก่ ทิศทางด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรมนุษย์ การบริการและการท่องเที่ยว ด้านการจัดการการท่องเที่ยว และทิศทางด้านการคุ้มครองทางสังคม (Social Protection)

3. เพื่อสร้างองค์ความรู้ ทิศทางและนโยบายแผนยุทธศาสตร์แผนกลยุทธ์ แผนงานโครงการทั้งระดับนโยบายและปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชน

ท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน โดยองค์ความรู้ที่ค้นพบคือวิถีวิทยาในการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเชิงการจับคู่ตัวแปร

1) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบแยกส่วนระหว่างความสัมพันธ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการการท่องเที่ยวภูมโล

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบซ้อนทับระหว่างความสัมพันธ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นกับความสัมพันธ์ของผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนภายหลังมีการท่องเที่ยวภูมโลสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อวางแผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด

3) การวิเคราะห์เพื่อความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบประสานปัจจัยที่เกี่ยวข้องของปัญหาที่เกิดขึ้นกับความสัมพันธ์ของผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนภายหลังมีการท่องเที่ยวภูมโลสามารถกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อวางแผนภาพอนาคตที่ดีขึ้น โดยมีวิสัยทัศน์การบริหารจัดการบนฐานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าและรักษาคุณค่าอย่างยั่งยืนโดยการบริหารจัดการแบบร่วมรับผิดชอบ ซึ่งประกอบด้วย 4 ทิศทาง 12 ยุทธศาสตร์ 19 แผนงาน 77 โครงการ

คำสำคัญ : ศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว, รูปแบบที่เหมาะสมของชุมชนท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, ชุมชนท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยง

Abstract

The outcomes of the study on Highland Sustainable Tourism Management: Phu Lom Lo Case Study and network area can be summarized as followed:

1. According to the tourist behaviour survey, the intentions of tourists who visited Phu Lom Lo were to mainly relax and appreciate

the beauty of nature. The number of tourists is increasing and tourism has become the trend on social media; therefore, more facilities are on demand in that area. Since Phu Lom Lo is located in the upstream area and far from the main tourist attractions, some concerned issues have arisen including routes, transportations, the damages of Wild Himalayan Cherry trees, toilets, and wastes. Being a tourist destination, the community has transformed itself from the agriculture-based community to tourism-based. This transformation has also affected its people's way of life as well as their occupations. They tend to focus more on business relating to tourism such as; accommodations, restaurants, and transportation services. These changes have caused some conflicts among tourists, communities, and Phu Hin Rong Kla National Park regarding the management for Phu Lom Lo and its connected area.

2. The study on the scenario planning for tourism-based community as well as the sustainable management of that in Phu Lom Lo and its network area were to find the relationship between the tourism-based community and its management in 3 dimensions including: best-case scenario, worst-case scenario, and most-possible scenario. The results of the study reveal that the key concept of sustainable management for Phu Lom Lo and its network area is "Co-management" since it does not cause any conflicts in the community. This concept enables its people and others from outside to share the same values. As a social partnership, the locals and business owners can contribute to the development and promotion of tourism of the

community. They will also share benefits and responsibility for the community as well as recognize the capacity of their community rather than focusing on the increasing tourism trends and profits.

The vision of the best-case scenario of the sustainable management for community-based tourism in Phu Lom Lo and its network area with the purpose to find maintainable solutions is that the management must be operated upon local culture and knowledge in order to increase and maintain their values by using the co-management approach. Additional four areas of development will also include; tourist destinations, tourism and hospitality human resources, tourism management, and social protection.

3. To construct body of knowledge, directions and strategic policies, action plans, and project plans related to the management for community-based tourism in Phu Lom Lo and its network area for policy level towards operational level. The outcome body of knowledge is the methodology used for analyzing factors affecting the management for community-based tourism in Phu Lom Lo and its network area. The methodology is applied to find the relationship by matching variables.

1) Separation - an analysis on the relationship of relevant factors. This was conducted by separating the factors from the problems that happened during the management of Phu Lom Lo tourism.

2) Overlapping - an analysis on the relationship of relevant factors. This was to find the connection between existing

problems and the effects of the implementation of new strategy in most-possible scenario

3) Combination - an analysis on the relationship of relevant factors. This combined the factors related to existing problems and the effects of the implementation of new strategy in best-case scenario.

The vision states that the management must be operated upon local culture and knowledge in order to increase and maintain their values by using the co-management approach which includes; 4 directions, 12 strategies, 19 plans, and 77 projects.

Keywords: Potentials of Community-Based Tourism, Suitable Types of Community-Based Tourism, Community-Based Tourism, Extended Community-Based Tourism

ความเป็นมา และที่มาของปัญหา

พื้นที่ภูมโลเป็นพื้นที่สาธารณะบนรอยต่อของ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก มีความสูง 1,680 เมตร จากระดับน้ำทะเลและมีอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี ในอดีตพื้นที่ภูมโลเป็นพื้นที่สีแดง เนื่องจากเคยเป็นสมรภูมิรบระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ครั้นเมื่อเหตุการณ์สงบชาวม้งได้เข้ามาครอบครองพื้นที่ หักร้างถางป่า ทำไร่เลื่อนลอย จนภูมโลกลายเป็นเขาหัวล้าน ต่อมาทางอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าที่ประกาศจัดตั้งขึ้นเป็นอุทยานแห่งชาติในปี พ.ศ. 2527 และได้ดำเนินการแก้ปัญหาการบุกรุกป่าของชาวม้ง ในปี พ.ศ. 2551 ทำการขอพื้นที่คืน โดยตกลงกันให้ชาวม้งปลูกพืชไร่ควบคู่ไปกับต้นพญาเสือโคร่งเป็นระยะเวลา 3 ปี ก่อนออกจากพื้นที่ โดยได้จัดสรรพื้นที่สำหรับอยู่

อาศัยให้ใหม่ คือ ในพื้นที่บ้านร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก และบ้านกกสะทอน จังหวัดเลย

หลังจากนั้น ภูมโล เริ่มมีการพลิกฟื้นผืนป่าและธรรมชาติให้กลับคืนมา จนปัจจุบันพื้นที่ภูมโล กลายเป็นแหล่งปลูกต้นนางพญาเสือโคร่งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีจำนวนนับหลายหมื่นต้นบนพื้นที่กว่า 1,200 ไร่ เมื่อถึงเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ของทุกปี ดอกนางพญาเสือโคร่งก็จะเบ่งบาน สร้างความสวยงาม ทำให้ภูมโลกลายเป็นจุดสนใจของหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว และชุมชนท้องถิ่นที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิมที่มีอยู่นั้นก็คือแหล่งท่องเที่ยวภายใต้การควบคุมดูแลของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ตลอดจนการเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบ ได้แก่ ภูทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์ ห่างจากที่ทำการอุทยาน 30 กิโลเมตร และตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย การพัฒนาดังกล่าวทำให้เกิดแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังภูมโล เพื่อชมสัมผัสสมหลหนาว และชมทัศนียภาพของดอยสี่หมพูแห่งนี้มากขึ้น เป็นกระแสการท่องเที่ยวที่กำลังเกิดขึ้นเพราะคนรุ่นใหม่มีความต้องการที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น ดังปรากฏเป็นทัวร์จักรยาน ทัวร์ส่องนกหรือแม้กระทั่งทัวร์ตามรอยอาหารเกิดขึ้น ภูมโลสามารถตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการสัมผัสสมหลหนาวและชื่นชมความงามของดอกพญาเสือโคร่งหรือซากุระเมืองไทย พร้อมกับการขยายตัวของแหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิมในมุมมองของที่พักร้านอาหาร กิจกรรมการท่องเที่ยว รับผิดชอบนักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ภูมโล

สำหรับการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ภูมโล นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางขึ้นภูมโล โดยสามารถใช้เส้นทางในการเดินทางได้ 2 เส้นทาง คือ ขึ้นทางบ้านกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และขึ้นทางบ้านร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ด้วยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัส และเกิดการกระจายรายได้ในพื้นที่ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน จึงให้ความสนใจในการพัฒนาพื้นที่แห่งนี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอดนิยม จึงเกิด

การจัดตั้งชมรมทางการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน กกก สะทอน จังหวัดเลย และชมรมท่องเที่ยวชุมชนบ้านร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งทั้งสองชมรมดำเนินการจัดรถรับส่งและนำชมพื้นที่ปลูกต้นพญาเสือโคร่ง พร้อมทั้ง จัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนและบริการที่พักแบบ Home Stay ให้กับนักท่องเที่ยว จากการสำรวจเบื้องต้นพบปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ คือ ชุมชนไม่มีแผนการบริหาร จัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และขาดการประสานงานของชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการท่องเที่ยวบนพื้นที่ภูมิลเ ในการบริหารจัดการ/ข้อตกลง/กฎระเบียบให้ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงส่งผลให้เกิดปัญหาที่ตามมาคือ ปัญหาพื้นที่จอดรถ สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถควบคุมรถ ของนักท่องเที่ยวไม่ให้ขึ้นภูมิลเได้จึงทราบว่าปัญหาด้านที่พัก พบว่า มาตรฐานที่พัก แบบ Home Stay การลักลอบทำที่พักแบบ Home Stay ไม่ได้รับการรับรอง และยัง พบว่าการประชาสัมพันธ์จากองค์กรภายนอก ไม่มีการประสานงานกันก่อนทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจผิด และเกิดผลกระทบต่อชุมชน

จากกระแสนิยมดังกล่าว ส่งผลให้ภูมิลเได้รับความนิยมและกลายเป็นจุด ขายแห่งใหม่ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่รอยต่อ 3 จังหวัดและส่งผลดีต่อชุมชน ใกล้เคียงคือ คนในชุมชนมีงาน มีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ทว่า หมู่บ้านกกสะทอนและหมู่บ้านร่องกล้าก็กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่ไม่เคยเผชิญมาก่อน นั่นคือ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยว การที่ นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนมากเกินไปที่เคยคาดการณ์ไว้ ก่อให้เกิด ผลกระทบตามมามากมายดังกล่าวข้างต้น รวมไปถึงปัญหาทางสังคมที่ไม่เคยได้เตรียม รับมือมาก่อน เช่น จากความคิดที่ว่ากิจกรรมท่องเที่ยว คือ อาชีพเสริม สมาชิกใน ชุมชนบางส่วนเล็งเห็นรายได้จากการท่องเที่ยวมากกว่ากิจกรรมหลักนั้น คือ เกษตรกรรม บางส่วนละทิ้งวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมผันตัวเองไปเป็นนักธุรกิจด้าน การท่องเที่ยว รวมถึงการเข้ามาของคนภายนอกชุมชนที่เข้ามาสร้างบ้านพักเพื่อหา ผลประโยชน์ส่วนตัว ในลักษณะที่ผิดไปจากรูปแบบที่สมาชิกกลุ่มกำหนดขึ้น รวมถึง

การสื่อสารทางออนไลน์ (Facebook) ของบริษัทท่องเที่ยวภายนอก ที่มาจัดการท่องเที่ยวบนพื้นที่ชุมชน รวมถึงการนำเสนอและการขายโปรแกรมการท่องเที่ยวบนพื้นที่ท่องเที่ยวแทนชุมชน ส่งผลทำให้ระบบการท่องเที่ยวชุมชนที่จะมีการแบ่งปันผลประโยชน์ตามแนวคิดการท่องเที่ยวชุมชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ไม่สามารถทำได้อย่างเต็มรูปแบบ ก่อให้เกิดปัญหาความจัดสรรผลประโยชน์ไม่ลงตัว นอกจากนี้ยังไม่มีปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการให้บริการที่เข้าช้อนกับอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ตลอดจนการขยายตัวของภาคเอกชนในการจัดการจัดทำบ้านพักในรูปของโฮม สเตย์และรีสอร์ทโดยเข้ามาซื้อที่ดินของคนในพื้นที่เพื่อจัดทำเป็นที่พักอาศัยและแหล่งบันเทิงจนเกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าพื้นที่ภูมิลโและพื้นที่เชื่อมโยงจำเป็นต้องเร่งการดำเนินงานแบบบูรณาการ เพื่อแก้ปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นให้กับคนในชุมชนด้วย เพื่อให้รู้เท่าทันและเตรียมพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมไปถึงการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างคุณค่าควบคู่ไปกับมูลค่าทางการท่องเที่ยว ดังนั้น การศึกษาการจัดการชุมชนการท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมิลโ และพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน จึงเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้คนในพื้นที่ภูมิลโและพื้นที่เชื่อมโยงเข้าใจตนเอง ว่าปัจจุบันเป็นอย่างไรและสามารถมองเห็นแผนภาพอนาคต (Scenario Planning) ว่าจะเป็นโดยมองหาภาพอนาคตที่ดีที่สุด ภาพอนาคตที่ไม่ดีที่สุด และภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด และนำมากำหนดแผนยุทธศาสตร์และแผนการ กลยุทธ์เพื่อสร้างความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว และการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมิลโและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน

2. เพื่อศึกษาภาพการวางแผนอนาคต Scenario Planning ของชุมชนท่องเที่ยวและการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท่องเที่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนใน 3 มิติ คือ ภาพอนาคตที่ดีที่สุด ภาพอนาคตที่ไม่ดีที่สุด และ ภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด

3. เพื่อสร้างองค์ความรู้ ทิศทางและนโยบายแผนยุทธศาสตร์ แผนกลยุทธ์ แผนงานโครงการทั้งระดับนโยบาย และปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัย คือ ภูมโล และพื้นที่เชื่อมโยงได้แก่ บ้านร่องกล้า ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก บ้านตูป้อและบ้านหมากแข้ง ตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และบ้านทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในรูปแบบประชุมเชิงปฏิบัติการจำนวน 2 ครั้ง กับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั้ง 3 จังหวัด 4 ชุมชน จำนวน 200 คน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการวางแผนอนาคต สู่กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ โดยมีขั้นตอนดังนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการวางแผนอนาคต สู่กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในรูปแบบประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 ดำเนินการดังนี้

1.1 นำเสนอผลการศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลกระทบที่ได้รับจากการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่ภูมิลำเนาและพื้นที่เชื่อมโยงของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่ภูมิลำเนาและพื้นที่เชื่อมโยง ร่วมกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อทำการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ผลักดันภารกิจประสบความสำเร็จ (Research the driving forces) เป็นการค้นหาสิ่งที่จะพิจารณา (Where to look?) โดยถามว่าอะไรคือปัจจัยที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ของการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนโดยมองหาภาพอนาคตที่ดีที่สุด

1.2 การค้นหารูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Determine pattern of interaction) เป็นการวิเคราะห์เพิ่มเติมถึงปัจจัยแห่งเหตุที่มี ความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จ และพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกันของปัจจัยชี้้นำ (Drivers) โดยอาจจะให้หลักการของ SWOT และ (S-W-O-T MATRIX) มาช่วยในหาแนวทางการแก้

1.3 กำหนดเหตุการณ์ในอนาคต (create scenario) ข้างต้น ภายหลังจากการวิเคราะห์ SWOTให้นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT มาเพื่อกำหนด Scenario Agenda หรือประเด็นของ Scenario ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญทางด้านการท่องเที่ยวชุมชนในแต่ละด้านจะต้องพิจารณาถึง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นประเด็นหลักๆ กว้างๆ โดยประเด็นเหล่านี้ต้องเป็นประเด็นที่มีความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และมีความกังวลถึงประเด็น ซึ่งในแต่ละประเด็นควรจะมีความเป็นอิสระจากกันนั่นคือ ไม่ควรจะเป็นประเด็นที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อเป็นการแก้ปัญหาระยะสั้น กลาง ยาว

2. ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในรูปแบบประชุมเชิงปฏิบัติครั้งที่ 2 ดำเนินการ ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ความหมาย (Analyze Implication) วิเคราะห์ความหมายในมุมมองที่เข้าใจได้ง่ายขึ้นตามแนวทางการท่องเที่ยวชุมชน โดยหลังการกำหนด Scenario Agenda ที่สำคัญได้แล้ว ก็ให้จัดเรียงตามลำดับความสำคัญ

ของแต่ละประเด็นในแต่ละด้าน หลังจากนั้นก็ให้กำหนดระยะเวลาสำหรับ Scenario Agenda แต่ละประการโดยมองไปในอนาคตว่า Scenario ในแต่ละประการจะส่งผลกระทบต่อกลยุทธ์และการตัดสินใจในด้านการท่องเที่ยวชุมชนในอนาคต เพื่อประเมินการแก้ปัญหาระยะสั้น กลาง ยาว และภาพอนาคตที่ดีที่สุด และภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด

2.2 การประเมินสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง (Evaluate Scenario)

2.3 การติดตามตัวบ่งชี้สถานการณ์ (Monitor Indicator)
จำนวนของ Scenario ที่เหมาะสมนั้นไม่ควรจะต่ำกว่าสอง และไม่ควรถูกจะเกินสี่ ซึ่งเมื่อกำหนด Scenario Agenda เสร็จสิ้นแล้วก็นำ Scenario Agenda แต่ละประเด็นมาเปรียบเทียบกับเพื่อกำหนดขึ้นมาเป็น Scenario หรือความเป็นไปได้ในอนาคตตาม Scenario Agenda ที่กำหนดขึ้นและจากนั้นจึงดำเนินการตามขั้นตอนของจัดทำแผนยุทธศาสตร์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว และการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน

ผลของการประชุมในครั้งที่ 1 วันที่ 4 กรกฎาคม 2559 เพื่อนำเสนอศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว การจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน ที่นำมาจากการสำรวจทำให้เกิดข้อค้นพบสำคัญคือ ก่อนปี พ.ศ.2554 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักอาณาเขตบริเวณพื้นที่ภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงในฐานะที่เป็นภูหินร่องกล้า ภูทับเบิก บ้านกกสะทอน หรือด่าน

ช้ายมากกว่าคำว่า “ภูมโล” ซึ่งเป็นคำใหม่ที่เกิดขึ้นภายหลัง เพื่อใช้เรียกแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่กว่า 1,200 ไร่ ณ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ดำเนินการปลูกต้นนางพญาเสือโคร่งขึ้นเพื่อรักษาพื้นที่ต้นน้ำ และเมื่อมีการเปิดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางขึ้นไปยังภูมโล เพื่อเยี่ยมชมความสวยงามของดอกนางพญาเสือโคร่งในปี พ.ศ.2554 ผลปรากฏว่าเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากและถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของกระแสการท่องเที่ยวภูมโล บนพื้นที่เชื่อมโยงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงไปจากเดิม

ท่ามกลางกระแสการท่องเที่ยวใหม่ที่เน้นการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ที่ไม่เคยมีใครค้นพบพร้อมนำเสนอผ่านระบบเครือข่ายสื่อออนไลน์ ส่งผลให้เกิดกระแสการเข้ามาภูมโล และพื้นที่เชื่อมโยงของนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่อย่างมหาศาล ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างออกไปจากเดิม เนื่องจากรถยนต์สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทำให้เกิดการท่องเที่ยวของคนทุกช่วงวัย ซึ่งแตกต่างจากการท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงโดยทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาภูมโลเพื่อท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ คิดเป็นร้อยละ 55.8 ปัจจัยในการตัดสินใจท่องเที่ยว ลำดับแรก คือ ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว

ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่เพิ่งเดินทางมาเป็นครั้งแรก คิดเป็นร้อยละ 79.0 โดยเดินทางมาพร้อมกลุ่มเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 50.8 โดยมีขนาดของกลุ่ม คือ 2-5 คน คิดเป็นร้อยละ 54.0 ในขณะที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ภูมโลจะใช้เวลาในการท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน คิดเป็นร้อยละ 43.3 นักท่องเที่ยวใช้รถยนต์เป็นพาหนะหลักในการเดินทางมาท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 74.8 และได้ใช้บริการนำเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวบ้านใหม่ร่องกล้า คิดเป็นร้อยละ 32.5 ส่วนสาเหตุที่นักท่องเที่ยวได้เดินทางมาท่องเที่ยวอีกครั้งคือ ประทับใจในความสวยงามของพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 65.5 กระบวนการตัดสินใจการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจะมีขั้นตอนคือได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวภูมโลจากสื่อสังคมออนไลน์ (Facebook , เว็บไซต์ Pantip) เป็นสำคัญ

กระแสความนิยมนี้นำมาสู่ผลให้มินิกท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาท่องเที่ยวที่ภูมิลोकประกอบกับพื้นที่ภูมิลอนั้น ตั้งอยู่ในโซนที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์ มิใช่เป็นพื้นที่บริการนิกท่องเที่ยว จึงส่งผลทำให้ไม่สามารถก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแบบถาวรสำหรับนิกท่องเที่ยวได้ เช่น ห้องน้ำ แม้ว่าหน่วยงานของรัฐจะพร้อมจัดสรรและมีงบประมาณที่จะมาสร้างห้องน้ำให้ แต่ไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะขัดกับระเบียบของพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันจึงต้องใช้ห้องน้ำบริการนิกท่องเที่ยวแบบชั่วคราว และจากการศึกษาสามารถสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นได้จากการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ภูมิลอกหลายประการ ดังนี้

1. ปัญหาเรื่องเส้นทางท่องเที่ยว ถนนยังคงเป็นถนนดินแดงส่งผลให้เกิดปัญหาเรื่องของฝุ่นละอองเมื่อเวลาที่มีรถแล่นผ่าน เนื่องจากนิกท่องเที่ยวส่วนตัวขึ้นภูมิลอก (ทั้งรถจักรยานยนต์ รถยนต์ขับเคลื่อนสองล้อ และรถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อ) ทำให้เกิดการกระจายของฝุ่นละออง

2. ปัญหาเรื่องของการให้บริการนำชมแหล่งท่องเที่ยวจากจุดบริการรถอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า เนื่องจากในช่วงเปิดฤดูกาลท่องเที่ยว จะมีผู้คนนอกพื้นที่มาใช้บริการนำชมแหล่งท่องเที่ยว หรือเป็นคนในพื้นที่แต่ไม่ได้ผ่านการอบรมการให้บริการในพื้นที่จึงทำให้เกิดปัญหา คือ ขาดความชำนาญการขับรถในเส้นทาง รวมทั้งความเข้าใจจุดจอดรถที่เหมาะสมส่งผลทำให้เกิดปัญหาการติดกีดอุบัติเหตุได้ นอกจากนี้การให้ข้อมูลการท่องเที่ยวให้กับนิกท่องเที่ยว อาจจะทำได้ไม่ดีหรือการบริการนิกท่องเที่ยวไม่ดี ส่งผลให้นิกท่องเที่ยวเกิดความไม่ประทับใจ รวมถึงไม่มีการตรวจสอบสภาพรถก่อนการบริการการท่องเที่ยวย่อมทำให้เกิดอุบัติเหตุได้

3. ปัญหาเรื่องนิกท่องเที่ยวทำลายต้นนางพญาเสือโคร่ง เช่น โนมิ่งต้นนางพญาเสือโคร่งเพื่อถ่ายรูป อีกทั้งยังมีบางส่วนที่มีการเด็ดดอกนางพญาเสือโคร่งเพื่อนำมาถ่ายรูปและเก็บใส่กระเป๋ากลับไป รวมถึงการตามใจและละเลยความสนใจ

นักท่องเที่ยวของคนบริการขับรถนำชมแหล่งท่องเที่ยว ที่นำรถเข้าไปจอดใต้ต้นนางพญาเสือโคร่ง เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวโน้มกิ่งนางพญาเสือโคร่งเข้ามาถ่ายรูป เป็นต้น

4. ปัญหาเรื่องห้องน้ำ เนื่องจากประกาศของอุทยานแห่งชาติ มีกฎระเบียบห้ามไม่ให้มีสิ่งก่อสร้างถาวรในพื้นที่อนุรักษ์ จึงส่งผลให้การสร้างห้องน้ำถาวรให้สะอาดและมีจำนวนเพียงพอทำได้ยาก ประกอบกับพื้นที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ภูมโลไม่มีเจ้าหน้าที่มาทำความสะอาดห้องน้ำชั่วคราวจึงทำให้ช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ส่งผลเกิดปัญหาห้องน้ำไม่สะอาดและขยะจากกระดาชชำระจำนวนมาก

5. ปัญหาเรื่องขยะ เนื่องจากเริ่มมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่ขึ้นชมแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นจึงทำให้มีจำนวนขยะในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

อาจสรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ภูมโลก่อนการเข้ามาศึกษาวิจัยการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน

ภูมโล (U) แบนด์ของพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นมา เป็นเป้าหมายสำคัญของการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่มีมุ่งเน้นความแปลกใหม่ และผลตอบรับที่ได้รับการชื่นชมผ่านยอดไลค์ จากสื่อออนไลน์เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่เข้ามาแทนที่การท่องเที่ยวแบบเดิม เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เชิงประวัติศาสตร์ เชิงวัฒนธรรมการไทยหอดูดาวในพื้นที่เดิม

นักท่องเที่ยว (T) ที่มาตามแบนด์และส่งเสริมแบนด์ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบใหม่ที่หลายอัตลักษณ์ของพื้นที่ มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสัมผัสสภาวะทัศนาวเย็นชื่นชมทัศนียภาพและความสวยงามของดอคนางพญาเสือโคร่ง

ระบบการบริหารจัดการ (M) การจัดการการท่องเที่ยวที่ตอบสนองแบนด์และลดคุณค่าอัตลักษณ์อื่น ๆ ในพื้นที่แยกส่วนระหว่างการจัดการท่องเที่ยวชุมชนโดยกลุ่มคนในหมู่บ้าน จัดการท่องเที่ยวโดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนการจัดการการท่องเที่ยวโดยองค์การบริหารส่วนตำบล และการจัดการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติ

ก่อนที่จะเกิดกระแสการท่องเที่ยวภูมิลักษณ์ชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่รอบๆ ภูมิลักษณ์ ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูกบนพื้นที่สูงตามที่ดินที่ได้รับการจัดสรรพื้นที่ ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จึงได้เริ่มมีกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีประเพณีของชาวเขา บ้างมีเพียงการนำสินค้าเกษตรบนพื้นที่สูง และผลิตภัณฑ์ในชุมชนมาขายนักท่องเที่ยว โดยชุมชนต่างๆ ยังมิได้ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากนัก ยกเว้นบ้านห้วยเบ็กใหม่ที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวควบคู่กับเขาค้อ และบ้านใหม่ร่องกล้าที่มีการอบรมการท่องเที่ยวชุมชน

เมื่อสถานการณ์การท่องเที่ยวภูมิลักษณ์ได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน 4 หมู่บ้าน ในพื้นที่วิจัย ได้แก่ บ้านใหม่ร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก บ้านตูปะค้อ บ้านหมากแข้ง อำเภอคำชะอี จังหวัดเลย และบ้านห้วยเบ็กใหม่ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับที่ต่างกัน โดยสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1-4

ตาราง 1 กิจกรรมและการเสนอคุณค่าของชุมชน

หมู่บ้าน	รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	การเปลี่ยนแปลง
บ้านห้วยเบ็กใหม่	ชุมชนเกษตรกรรม ปลูกและขายพืชผลทางการเกษตรเป็นหลัก	ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้บริการด้านการท่องเที่ยว เช่น ให้บริการด้านที่พัก ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ร้านขายสินค้าเกษตร ร้านขายของชำ ร้านของสินค้าประเภทของฝากของที่ระลึก	เปลี่ยนแปลงชัดเจน

หมู่บ้าน	รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	การเปลี่ยนแปลง
บ้านใหม่ ร่องกล้า	การท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ในชุมชน	การท่องเที่ยวมหาชน การเข้ารับ-ส่ง นักท่องเที่ยวไปยังภูมิลำเนาเพื่อขึ้นไปชมดอกนางพญาเสือโคร่งบนภูมิลำเนา	เปลี่ยนแปลงชัดเจน
บ้านตูป คือ	ชุมชนเกษตรกรรม	ชุมชนเกษตรกรรมที่เป็ทางผ่านไปภูมิลำเนา	เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย
บ้าน หมากแข้ง	ชุมชนเกษตรกรรม	ชุมชนเกษตรกรรม	ไม่เปลี่ยนแปลง

ตาราง 2 เครือข่ายของชุมชน

หมู่บ้าน	รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	การเปลี่ยนแปลง
บ้านทับ เบิกใหม่	คนภายในชุมชนที่ส่วนใหญ่เกิดและเติบโตภายในพื้นที่	เกิดรูปแบบความสัมพันธ์แบบปัจเจกมากขึ้นเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ธุรกิจเอกชนต่างคนต่างดำเนินกิจการ	เปลี่ยนแปลงชัดเจน
บ้านใหม่ ร่องกล้า	คนภายในชุมชนที่ส่วนใหญ่เกิดและเติบโตภายในพื้นที่	เครือข่ายพันธมิตรแบบใหม่คือผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	เปลี่ยนแปลงชัดเจน

หมู่บ้าน	รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	การเปลี่ยนแปลง
บ้านตูป ค้อ	คนภายในชุมชนที่ส่วนใหญ่เกิดและเติบโตภายในพื้นที่ และพ่อค้าแม่ค้าที่มาจับซื้อสินค้าเกษตรภายในชุมชนและพ่อค้าแม่ค้าที่ตลาดรับซื้อผลผลิตการเกษตร	องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ชมรมท่องเที่ยวกกระซอน	เปลี่ยนแปลงโดยมีมีกลุ่มที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยว
บ้าน หมากแข้ง	คนภายในชุมชนที่ส่วนใหญ่เกิดและเติบโตภายในพื้นที่ และพ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามาจับซื้อสินค้าเกษตรในพื้นที่	คนภายในชุมชนที่ส่วนใหญ่เกิดและเติบโตภายในพื้นที่ พ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามาจับซื้อสินค้าเกษตรในพื้นที่	ไม่เปลี่ยนแปลง

ตาราง 3 กลุ่มลูกค้าที่เข้ามาในชุมชนและความสัมพันธ์

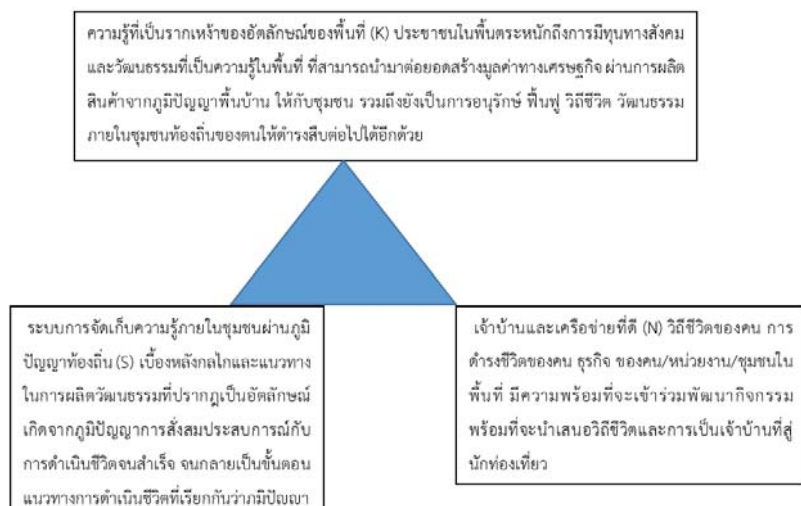
หมู่บ้าน	รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	การเปลี่ยนแปลง
บ้านหับเบิก ใหม่	นักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะที่มีความสนใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ชาวเขา การสื่อสารแบบปากต่อปากเป็นหลัก	นักท่องเที่ยวมหาชน ที่ต้องการขึ้นไปสัมผัสอากาศหนาวเย็น และชื่นชมทัศนียภาพ และความสวยงามของดอกพญาเสือโคร่ง ผู้ประกอบการกับลูกค้าและมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบปัจเจกมากขึ้น และมีการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์	เปลี่ยนแปลงชัดเจน

หมู่บ้าน	รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	การเปลี่ยนแปลง
บ้านใหม่ร่องกล้า	นักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะที่มีความสนใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ชาวเขา การสื่อสารแบบปากต่อปากเป็นหลัก	นักท่องเที่ยวมหาชน ที่ต้องการขึ้นไปสัมผัสอากาศหนาวเย็น และชื่นชมทัศนียภาพ และความสวยงามของดอกพญาเสือโคร่ง ผู้ประกอบการกับลูกค้าและมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบปัจเจกมากขึ้น และมีการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์	เปลี่ยนแปลงชัดเจน
บ้านต๋อบค้อ	พ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามารับซื้อสินค้าเกษตรกรรมภายในชุมชน และพ่อค้าแม่ค้าที่ตลาดรับซื้อผลผลิตการเกษตรสื่อสารแบบปากต่อปาก	นักท่องเที่ยว ที่ต้องการขึ้นไปสัมผัสอากาศหนาวเย็น และชื่นชมทัศนียภาพและความสวยงามของดอกพญาเสือโคร่ง เกิดการให้บริการการท่องเที่ยวผ่านชมรมการสื่อสารเริ่มใช้สื่อออนไลน์	เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย
บ้านหมากแข้ง	พ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามารับซื้อสินค้าเกษตรกรรมภายในสื่อสารแบบปากต่อปาก	พ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามารับซื้อสินค้าการ เป็นหลัก เกษตรกรรมภายในชุมชนสื่อสารแบบปากต่อปาก	ไม่เปลี่ยนแปลง

ตาราง 4 โครงสร้างต้นทุนและกระแสรายได้ของชุมชน

หมู่บ้าน	รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	การเปลี่ยนแปลง
บ้านทับเบิกใหม่	เครื่องมือเครื่องจักรสำหรับทำเกษตรกรรม เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาแรง การเจริญเติบโต ยา กำจัดแมลง ค่าน้ำมัน	รายได้หลักจากลงทุน ในการสร้างที่พัก เช่น บ้านพักรีสอร์ท การสร้างร้านสำหรับขายอาหาร เครื่องดื่ม สินค้าของที่ระลึก	เปลี่ยนแปลงชัดเจน
บ้านใหม่ร่องกล้า	เครื่องมือเครื่องจักรสำหรับทำเกษตรกรรม เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาแรง การเจริญเติบโต ยา กำจัดแมลง ค่าน้ำมัน	รายได้หลักจากลงทุนในการดัดแปลงบ้านเป็นที่พัก และร้านค้า การสร้างที่พักขึ้นมาใหม่ รถกระบะที่ใช้ในการรับ-ส่งนักท่องเที่ยว น้ำมันเชื้อเพลิง	เปลี่ยนแปลงชัดเจน
บ้านตูป้อ	เครื่องมือเครื่องจักรสำหรับทำเกษตรกรรม เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาแรง การเจริญเติบโต ยา กำจัดแมลง ค่าน้ำมัน	มีรายได้หลักจากลงทุน การเพิ่มค่าใช้จ่ายในกลุ่มที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เพื่อขับรถรับ-ส่งนักท่องเที่ยว	ส่วนกลุ่มที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลง
บ้านหมากแข้ง	เครื่องมือเครื่องจักรสำหรับทำเกษตรกรรม เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยา กำจัดแมลง ค่าน้ำมัน	เครื่องมือเครื่องจักร เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยา กำจัดแมลง ค่าน้ำมัน	ไม่เปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 1- 4 อาจสรุปปัจจัยของปัญหาของชุมชนหลังการขยายตัวทางการท่องเที่ยว

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนทั้ง 4 ชุมชนและสถานการณ์การจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ภูมิละและพื้นที่เชื่อมโยงที่ผ่านมาภายหลังดำเนินการวิเคราะห์ (S-W-O-T MATRIX) ของชุมชนท่องเที่ยวพบว่า การประยุกต์ใช้กลยุทธ์ปรับด้วยการเสริมความมั่นคง (Strengthening Strategy) เพื่อการปรับสภาพและความสามารถของชุมชนท่องเที่ยว และพยายามปรับสภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อให้เกิดโอกาสที่ดีในอนาคต ที่ชุมชนท่องเที่ยวและพื้นที่เชื่อมโยงสามารถเติบโต เข้มแข็ง ได้อย่างยั่งยืน โดยปัจจัยที่สำคัญต่อการดำเนินการกลยุทธ์ดังกล่าวประกอบด้วย 6 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. ปัจจัยด้านคนที่เป็นเครือข่าย (N): เจ้าบ้านและเครือข่ายที่ดีในชุมชน
2. ปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยว (U): แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวอดนียมของเมืองไทย

3. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (S): ประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในฐานะที่เป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาต่อยอดสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผ่านการผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาพื้นบ้านให้กับชุมชน

4. ปัจจัยด้านการจัดการ (M): ในพื้นที่กลุ่มโลและพื้นที่เชื่อมโยงมีระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดีเนื่องจากมีหน่วยงานเข้ามารับผิดชอบอย่างชัดเจน แม้ว่าในปัจจุบันจะมุ่งเน้นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อแบรนด์ชากระบือเมืองไทยมากขึ้นไปจนส่งผลให้เกิดการลดทอนคุณค่าอัตลักษณ์อื่นๆ ในพื้นที่ แต่ก็ยังสามารถที่จะปรับรูปแบบการบริหารจัดการได้

5. ปัจจัยด้านนักท่องเที่ยว (T): นักท่องเที่ยวที่มาหาชมที่เดินทางมาตามแบรนด์ชากระบือเมืองไทยขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

6. ปัจจัยด้านอัตลักษณ์ (K): ประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ที่เป็นรากเหง้าของอัตลักษณ์ของพื้นที่

ผลจากการวิเคราะห์ดังกล่าว นำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ที่เป็นเป้าหมายในอนาคต คือ การบริหารจัดการบนฐานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าและรักษาคุณค่าอย่างยั่งยืน โดยการบริหารจัดการแบบร่วมรับผิดชอบ โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน 3 ทิศทาง ทิศทางที่หนึ่งคือเรื่องของแหล่งท่องเที่ยว ทิศทางที่สองคือเรื่องของทรัพยากรมนุษย์ด้านบริการและการท่องเที่ยว และทิศทางที่สาม คือเรื่องของการจัดการการท่องเที่ยว

2. เพื่อศึกษาภาพการวางแผนอนาคต (Scenario Planning) ของชุมชนท่องเที่ยวและการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษากลุ่มโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืนเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท่องเที่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนใน 3 มิติ คือ ภาพอนาคตที่ดีที่สุด ภาพอนาคตที่ไม่ดีที่สุด และภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด

การศึกษาภาพการวางแผนอนาคต (Scenario Planning) ของชุมชนท่องเที่ยวและการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืนนี้ คณะนักวิจัยเข้ามาศึกษาหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยทำการประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัด 4 หมู่บ้าน 5 องค์กร เพื่อร่วมวิเคราะห์ปัญหาในพื้นที่ภูมโลที่เกิดจากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งวางแผนเพื่อการจัดการพื้นที่การท่องเที่ยวในภูมโลผ่านการดำเนินงานในการร่วมระหว่างรัฐ เอกชนและมหาวิทยาลัย

โดยสามารถแบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ดำเนินการประชุมร่วมครั้งที่ 1 ในวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2559 เพื่อค้นหาแผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดของชุมชนท่องเที่ยว และการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน พร้อมแนวทางการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเพื่อให้ทันต่อการเปิดฤดูกาลท่องเที่ยวปลายปี พ.ศ.2559 และพ.ศ.2560 และระยะที่ 2 ดำเนินการประชุมร่วมครั้งที่ 2 ในวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2559 เพื่อค้นหาแผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดของชุมชนท่องเที่ยวและการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโล และพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน

2.1 แผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด ของชุมชนท่องเที่ยวและการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน

การประชุมครั้งที่ 1 วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2559 ผลที่ได้จากการประชุมคือภาพอนาคตที่ดีที่สุดของชุมชนท่องเที่ยวและการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน แต่การจะดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามภาพอนาคตที่ดีที่สุดดังกล่าวนี้จำเป็นต้องระยะเวลานาน เนื่องจากเป็น การปรับเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงภูมโล และพื้นที่เชื่อมโยงของทุกภาคส่วน ประกอบกับการที่พื้นที่ภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงกำลังประสบกับปัญหาอย่างรุนแรงหลากหลายมิติ และหลายระดับ อันเนื่องมาจาก

การท่องเที่ยวจนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกลุ่มชนชาติพันธุ์ในพื้นที่รอบๆ พื้นที่ภูมิลโที่มีประชุมจึงมีมติว่าให้ใช้งานวิจัยเป็นฐานในการหามาตรการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาหระยะเร่งด่วน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและลดความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น การขยายตัวของรีสอร์ท การลอบเผาป่าและการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน การลอบเข้ามาของแรงงานต่างด้าวและแฝงตัวอยู่ในภาคบริการ รวมถึงการลอบวางระเบิดของผู้เสียผลประโยชน์ในพื้นที่จนนำไปสู่ผลเสียของการท่องเที่ยวในภาพรวม ซึ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบนพื้นที่และผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 จังหวัด มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันถึงการหาแผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากของชุมชนท่องเที่ยว และการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมิลโและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน เพื่อแก้ปัญหาหระยะสั้นให้ทันฤดูกาลท่องเที่ยวของพื้นที่ภูมิลโ โดยการวางแผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดมีขั้นตอนดังนี้

ประการ 1 การสำรวจการศึกษาลักษณะการจัดการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่ภูมิลโและพื้นที่เชื่อมโยงและทำการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ภูมิลโและพื้นที่เชื่อมโยง

ประการที่ 2 ประชุมหาแนวทางในการจัดการการให้บริการนักท่องเที่ยวร่วมกับชมรมการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านใหม่ร่องกล้า ในวันที่ 15-16 พฤศจิกายน พ.ศ.2559 ณ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวบ้านใหม่ร่องกล้า มีเป้าหมายเพื่อร่วมกันวิเคราะห์และวางแผนแนวทางการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาเบื้องต้น นำผลจากการประเมินขีดความสามารถมาทำการทดสอบการบริการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาในอดีต ร่วมกับชุมชนก่อน จนเกิดแนวทางที่ชัดเจน

ประการที่ 3 คณะผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาทดสอบและข้อตกลงกับชุมชนต่างๆ พร้อมนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเร่งด่วน เพื่อให้คณะกรรมการดำเนินการการท่องเที่ยวภูมิลโ ซึ่งแต่งตั้งโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสียก่อนพิจารณา

สรุปผลปรากฏว่าคณะกรรมการชุดดังกล่าวได้ลงมติออกระเบียบ ข้อบังคับ และมาตรการต่างๆ โดยมีประเด็นสำคัญที่ขอเสนอ ดังนี้

1. จุดจอดรถรายละเอียดและจุดบริการท่องเที่ยวภูมโล

ทางคณะกรรมการมีมติให้จัดจุดจอดรถเพื่อเปลี่ยนมาใช้รถของชุมชนในการขึ้นยอดภูมโลเพิ่มจาก 3-5 จุด เป็น 7 จุด ได้แก่ โดยเป็นจุดจอดรถภายนอกอุทยาน 3 จุด และในเขตอุทยาน 4 จุด โดยสามารถจอดรถได้ทั้งสิ้นประมาณ เกือบ 2,000 คัน ในขณะที่ฝั่งกกสะทอน ชมรมท่องเที่ยวของกกสะทอนมีที่จอดรถที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 500 คัน และมีจุดจอดรถสำรองที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพิ่มเติมอยู่ประมาณ 3 จุด คือ โรงเรียนบ้านห้วยมุ่น ประมาณ 100 คัน, โรงเรียนตูป้อประมาณ 100 คัน, ด่านตูป้อประมาณ 50 คัน จุดที่ 1.บริเวณหน้าศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ให้บริการโดยเจ้าหน้าที่อุทยานฯ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตอุทยานฯ แล้ว จุดนี้มีรถให้บริการจำนวน 125 คัน และมีพื้นที่สำหรับจอดรถ 700 คัน ระยะทางจากจุดบริการถึงภูมโล 14 กิโลเมตร ค่าบริการ 1,000 บาทต่อคัน (1 คัน นั่งไม่เกิน 10 คน)

จุดที่ 2 บริเวณทางขึ้นภูมโลในเขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ด้าน อ.นครไทย ให้บริการโดยกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านใหม่ร่องกล้า จุดนี้มีรถให้บริการจำนวน 130 คัน และเป็นจุดให้บริการที่มีระยะทางใกล้ภูมโลมากที่สุด โดยมีระยะทางจากจุดบริการถึงภูมโล 7 กม. ค่าบริการ 1,000 บาทต่อคัน (1 คัน นั่งไม่เกิน 10 คน)

จุดที่ 3 จุดบริการบ้านห้วยน้ำไซ ตั้งอยู่ในหมู่บ้านร่องกล้า หมู่ 10 ต.เนินเพิ่ม อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ตั้งอยู่ก่อนถึงด่านเก็บค่าบริการเข้าอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าประมาณ 1 กม. ให้บริการโดยกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านใหม่ร่องกล้า เหมาะสำหรับจอดรถ巴士และนักท่องเที่ยวที่ไม่ชำนาญในการขับรถขึ้นเขาเอง มีรถให้บริการจำนวน 30 คัน และพื้นที่จอดรถประมาณ 300 คัน ระยะทางจากจุด

บริการถึงภูมโล 24 กม. มี 2 ราคา คือ จำนวน 1-6 คน ราคา 1,500 บาท และจำนวน 7-10 คน ราคา 2,000 บาท

จุดที่ 4 ภายในองค์การบริหารส่วนตำบลกกสะทอน อ.ด่านซ้าย จ.เลย ให้บริการโดย ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนกกสะทอน เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเส้นจังหวัดเลยและภาคอีสาน มีลานจอดรถได้มากกว่า 500 คัน ระยะทางจากชมรมฯ ถึงภูมโล 25 กม. มี 2 ราคา คือ จำนวน 1-6 คน ราคา 1,500 บาท และจำนวน 7-10 คน ราคา 2,000 บาท

2. การแบ่งหน้าที่ดูแลขยะ ในส่วนของกลุ่มท่องเที่ยวบ้านใหม่ร่องกล้าจะมีการจัดการขยะ โดยมีการจัดการในรูปแบบของการรับผิดชอบของรถแต่ละคันที่เข้าลงทะเบียนเพื่อเป็นรถในการนำเที่ยวจะต้องมีการจัดการขยะที่นักท่องเที่ยวนำขึ้นแปลงภูมโล แล้วต้องนำมาทิ้งในพื้นที่ของหมู่บ้านเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องขยะในการชมแปลงภูมโล รวมถึงการจัดเตรียมจุดทิ้งขยะให้มีบริการในจุดต่างๆ ในการเข้าชมแปลงภูมโล โดยจะมีทางกลุ่มท่องเที่ยวบ้านใหม่ร่องกล้า อุทยานฯ และกลุ่มท่องเที่ยวกกสะทอนช่วยกันในการรับผิดชอบดูแล

3. กฎระเบียบและข้อห้ามสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในเขตอุทยานแห่งชาติ ส่วนใหญ่เป็นไปตามกฎระเบียบและข้อห้ามดั้งเดิมของอุทยานแห่งชาติ แต่มีกฎระเบียบและข้อห้ามเพิ่มเติมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภูมโล ดังนี้

1. ไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวยานพาหนะอื่นๆ ที่ไม่ใช่รถบริการที่อุทยานอนุญาตเข้าไปในเขตภูมโลโดยเด็ดขาด ตั้งแต่วันที่ 24 ธันวาคม 2559 เป็นต้นไป

2. รถเที่ยวแรกเริ่ม 05.00 น. และเที่ยวสุดท้าย 16.30 น.

3. ห้ามพักค้างแรมบริเวณภูมโลโดยเด็ดขาด

4. ห้ามเด็ดดอกไม้ โน้มกิ่ง ขึ้นต้นไม้ หรือทำให้เสียหาย

4. ระเบียบและคุณสมบัติของบุคคลที่ขับขี่ยานพาหนะโดยสารให้บริการนักท่องเที่ยวเข้าชมภูมโล มีสาระสำคัญที่ขอเสนอ ดังนี้

1. พนักงานขับรถของกลุ่มฯ/ชมรมฯ จะต้องมีใบอนุญาตการขับขี่ ไม่หมดอายุ และการแต่งกายของคนขับรถจะต้องแต่งกายสุภาพ ชุดที่ชมรมกำหนด เป็นแบบมาตรฐานเดียวกัน พุดจาสุภาพ และห้ามดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยเด็ดขาด

2. รถยนต์ที่ทางสมาชิกของชมรมฯ นำเข้ามาให้บริการแก่นักท่องเที่ยวจะต้องอยู่ในสภาพดีปลอดภัย มีพระราชบัญญัติคุ้มครองตามกฎหมาย และจะต้องมีสัญลักษณ์ของกลุ่มฯ/ชมรมฯ และหมายเลขติดรถที่ชัดเจน

3. หากมีสมาชิกของกลุ่มฯ/ชมรมฯ กระทำผิด ชมรมฯจะต้องรับผิดชอบโดยการกำหนดโทษพิจารณาแจ้งผู้กระทำความผิดดังกล่าวให้หยุดการดำเนินการใดๆ ในเขตอุทยานฯ ตามระยะเวลาที่สมควร และจะต้องแจ้งรายงานให้อุทยานฯ ทราบเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อทางอุทยานฯจะได้พิจารณาบทลงโทษตามกฎหมายต่อไป

4. รูปแบบสติ๊กเกอร์ติดรถ สติ๊กเกอร์สำหรับติดรถที่ให้บริการนำเที่ยวภูมโล มีตามที่คณะกรรมการอนุรักษ์มรดกของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ชมรมท่องเที่ยวบ้านใหม่ร่องกล้า และชมรมท่องเที่ยวภักสะทอน

2.2 การวิเคราะห์ความหมายและประเมินความต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบนพื้นที่ภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงตามแผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด

การดำเนินกิจกรรมตามแผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด ในช่วงเวลาการเปิดฤดูกาลท่องเที่ยวปลายธันวาคม พ.ศ.2559 – เมษายน พ.ศ.2560 พบว่าประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาเป็นอย่างมาก การจัดการที่จอตระจุดต่างๆ บนภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงทำได้ดี ช่วยแก้ไขปัญหานักท่องเที่ยวনারรถส่วนตัวขึ้นไปยังภูมโล ส่งผลให้เกิดความเป็นระบบเรียบร้อย ปัญหาการจราจรติดขัดได้รับแก้ไขการสัญจรเป็นไปโดยสะดวกและปลอดภัย แต่อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาเหล่านั้นก็ยังคงเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาระยะสั้นเท่านั้น ตลอดจนเป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นบนการบริหารจัดการแบบแยกเป็นส่วนๆ ระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่

เกี่ยวข้อง หรืออาจกล่าวสรุปได้ว่าเป็นการดำเนินงานที่ยังขาดการบูรณาการที่จะนำไปสู่แผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดที่เป็นเป้าหมายที่แท้จริงตั้งแต่การประชุมครั้งที่ 1

ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิเคราะห์ความหมาย และประเมินความต่อเนื่องของการดำเนินงานตามแผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางที่จะพัฒนาไปสู่แผนภาพอนาคตที่ดีที่สุด ตลอดจนทบทวนเป้าหมายและทิศทางที่ตั้งไว้ ตั้งแต่การประชุมครั้งที่ 1 ได้ดำเนินการจัดประชุม ในวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2560 ในการประชุมในครั้งนี้ ได้มีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญโดยคณะผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 4 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน รวมเป็น 80 คน โดยสามารถสรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกลุ่มต่าง ๆ ในตารางที่ 5 ได้ดังนี้

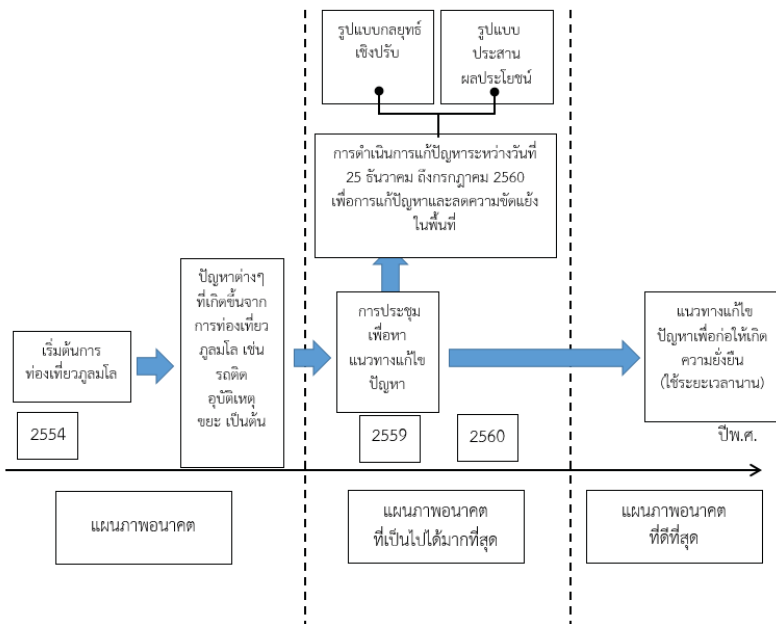
ตารางที่ 5 แสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกลุ่มต่างๆ

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	ความคิดเห็น
1.กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายหรือผลักดันหรือกำกับควบคุมให้นโยบายนั้นดำเนินไปตามข้อกำหนด/แนวทางปฏิบัติของแนวนโยบายนั้นๆ	แผนกลยุทธ์ที่คณะผู้วิจัยได้นำเสนอนั้นมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับประเด็นของการพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นที่ภูมิลและพื้นที่เชื่อมโยง
2.กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นแกนนำหรือเป็นกลุ่มผู้นำของชุมชนท่องเที่ยว บนพื้นที่ภูมิลและพื้นที่เชื่อมโยง	
3.กลุ่มนักวิชาการผู้มีความรู้ ความสามารถ ในการจัดทำยุทธศาสตร์/แผนงานเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว	
4.กลุ่มตัวแทนของภาคเอกชนและกลุ่มสถานประกอบการที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบนพื้นที่สูง	ต้องการให้เพิ่มเติมมิติของการพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงด้วยมิติเศรษฐกิจเป็นฐาน (economic benefits based) เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

2.3 แผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดของชุมชนท่องเที่ยวและการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน

แผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดของชุมชนท่องเที่ยวและการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน เป็นสิ่งที่ได้มีการกล่าวถึงตั้งแต่การประชุมครั้งที่ 1 แต่ยังมีได้มีการดำเนินการนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากเป็นแผนที่จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการยาวนานและเพื่อการดำเนินการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งในพื้นที่ให้ทันฤดูกาลท่องเที่ยวในช่วงเดือนธันวาคมปี พ.ศ.2559 จึงจำเป็นต้องดำเนินการตามแผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดก่อนดังรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

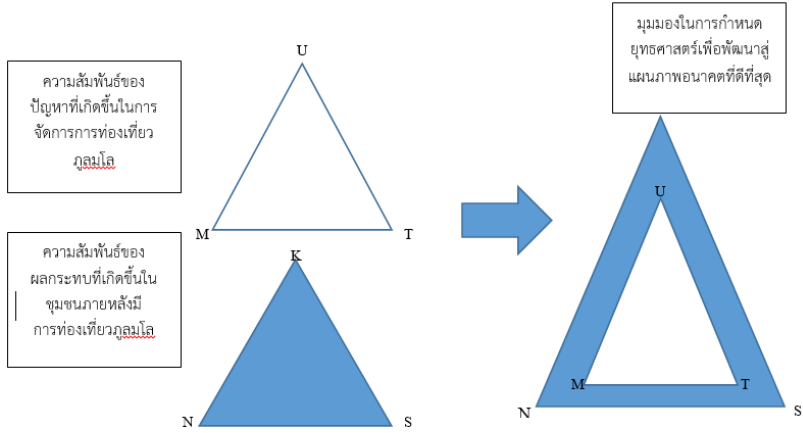
รูปที่ 1 แผนผังแสดงทัศนะเกี่ยวกับแผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดและแผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดของผู้เชี่ยวชาญจากการประชุมครั้งที่ 1

ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ เรื่องรูปแบบของแผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดของชุมชนท่องเที่ยว และการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโล พื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืนตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยแยกตามกรอบการวิเคราะห์กลยุทธ์เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่ภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยง โดยสามารถนำแนวโน้มสำคัญๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่สูงภูมโลจากผู้เชี่ยวชาญและเข้าร่วมประชุมครั้งที่ 2 มาสรุปได้ 6 ด้าน ได้แก่ 1. ศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่ภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยง 2. คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวบนพื้นที่ภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยง 3. การบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวบนพื้นที่ภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยง 4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงด้วยมิติเศรษฐกิจเป็นฐาน (economic benefits based) 5. มาตรฐานการท่องเที่ยวบนพื้นที่สูง 6. การสนับสนุนของรัฐบาลและองค์กรภาครัฐ

จากการวิเคราะห์ภาพอนาคตที่ดีที่สุดของชุมชนท่องเที่ยวและการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน ในการประชุมครั้งที่ 1 โดยวิเคราะห์ความหมายและประเมินความต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบนพื้นที่สูงตามแผนภาพอนาคต Scenario Agenda พร้อมทั้งติดตามตัวบ่งชี้สถานการณ์ เพื่อประเมินแผนภาพอนาคต Scenario Agenda เพื่อสร้างยุทธศาสตร์ โดยที่ประชุมได้ให้ความสำคัญกับพื้นที่ภูมโลเป็นตัวตั้งจากนั้นทำการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับ 2 หัวข้อหลัก คือความสัมพันธ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ภูมโล และความสัมพันธ์ของผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนภายหลังมีการท่องเที่ยวภูมโล เพื่อทำการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาไปสู่แผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดทั้งหมด 3 ทิศทาง คือ ทิศทางของแหล่งท่องเที่ยว ทิศทางของทรัพยากรมนุษย์ด้านการบริการและการท่องเที่ยว ทิศทางของการจัดการการท่องเที่ยว ดังรายละเอียดในรูปที่ 2

รูปที่ 2 สรุปรายละเอียดเกี่ยวกับมุมมองในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาไปสู่
แผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดจากการประชุมครั้งที่ 1

รูปแบบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว		ผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังมีการท่องเที่ยว	รูปแบบใหม่ที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้น	ทิศทางของแผนภาพอนาคต
แบรนด์ของพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้น (U)	➡	ความรู้ที่เป็นรากเหง้าของอัตลักษณ์ของพื้นที่ (K)	แบรนด์จะต้องประกอบด้วยความรู้ที่เป็นรากเหง้าของอัตลักษณ์ของพื้นที่ (UK)	ทิศทางของแหล่งท่องเที่ยว
นักท่องเที่ยวที่มาตามแบรนด์และส่งเสริมแบรนด์ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบใหม่ที่ทำลายอัตลักษณ์ของพื้นที่ (T)	➡	ระบบการจัดเก็บความรู้ภายในชุมชนผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น (S)	นักท่องเที่ยวต้องเห็นค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในพื้นที่ (TS)	ทิศทางของทรัพยากรมนุษย์ด้านการบริการและการท่องเที่ยว

การจัดการการ ท่องเที่ยว ที่ตอบสนองแบรนด์และ ลดคุณค่าอัตลักษณ์อื่นๆ ในพื้นที่ (M)		เจ้าบ้านและ เครือข่ายที่ดีในชุมชน (N)	เปลี่ยนวิธีการจัดการ เพื่อการท่องเที่ยว แบบผู้ประกอบการสู่ ความเป็นเจ้าบ้านและ เครือข่ายที่ดีในชุมชน (MN)	ทิศทางของ การจัดการ การท่องเที่ยว
---	---	---	--	---

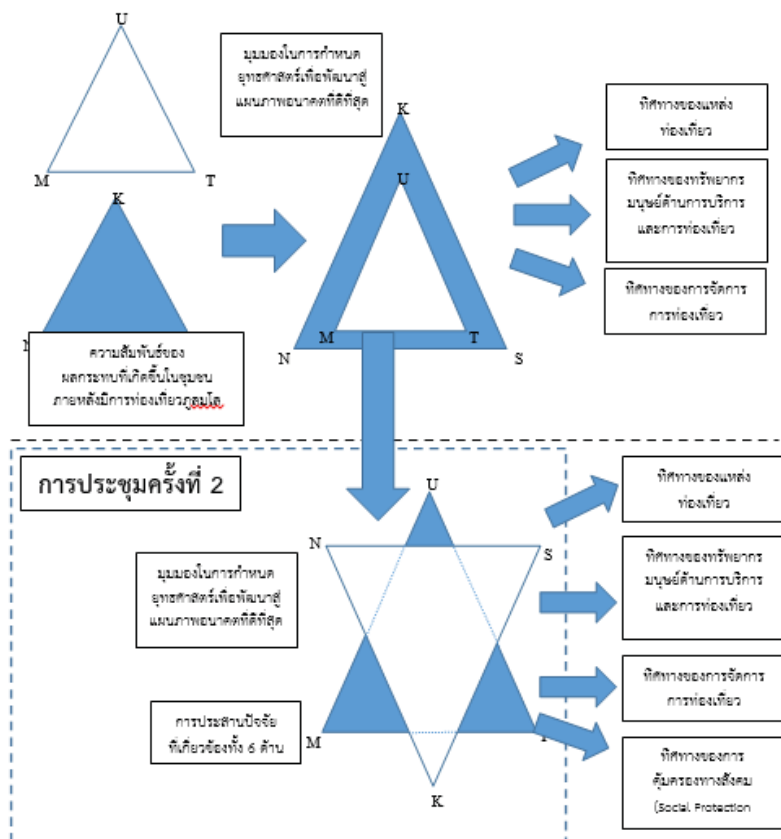
3.สร้างองค์ความรู้ ทิศทางและนโยบายแผนยุทธศาสตร์แผนกลยุทธ์ แผนงานโครงการทั้งระดับนโยบายและปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชน ท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน

ภายหลังจากการประชุมครั้งที่ 2 ทำให้สามารถสรุปได้ว่าการดำเนินงานที่
ผ่านมาตามแผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดผ่านกระบวนการปรับเชิงทัศนคติ
และการประสานผลประโยชน์ร่วมกันสามารถแก้ไขปัญหาและลดความขัดแย้งใน
พื้นที่ได้เป็นอย่างดี แต่ก็เป็นที่ทราบและยอมรับในทุกภาคส่วนว่ายังคงเป็นเพียงแค่
การแก้ปัญหาในระยะสั้น ประกอบการศึกษาวิจัยของโครงการย่อย 1
ศักยภาพและรูปแบบที่เหมาะสมของชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ภูมโล และพื้นที่
เชื่อมโยง โครงการย่อย 2 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่ภูมโลและพื้นที่
เชื่อมโยง คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่ามุมมองในการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 6 ด้าน
ได้แก่ แบรินด์ของพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้น (U) นักท่องเที่ยวที่มาตามแบรนด์และส่งเสริม
แบรนด์ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบใหม่ที่ทำลายอัตลักษณ์ของพื้นที่ (T)
การจัดการการท่องเที่ยวที่ตอบสนองแบรนด์และลดคุณค่าอัตลักษณ์อื่นๆ ในพื้นที่
(M) ความรู้ที่เป็นรากเหง้าของอัตลักษณ์ของพื้นที่ (K) ระบบการจัดเก็บความรู้ภายใน
ชุมชนผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น (S) และเจ้าบ้านเครือข่ายที่ดีในชุมชน (N) เป็นปัจจัยที่
จำเป็นต่อการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาไปสู่แผนภาพอนาคตที่ดีที่สุด จึงนำเสนอ
ในการประชุมครั้งที่ 1 ส่งผลให้มีการนำปัจจัยทั้ง 6 ไปใช้ในการวิเคราะห์หารูปแบบ
ความสัมพันธ์เพื่อใช้ในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาไปสู่แผนภาพอนาคตที่ดี

ที่สุดทั้งหมด 3 ทิศทาง คือ 1. ทิศทางของแหล่งท่องเที่ยว 2. ทิศทางของทรัพยากรมนุษย์ด้านการบริการและการท่องเที่ยวและ 3. ทิศทางของการจัดการการท่องเที่ยว

นอกจากนี้เมื่อคณะผู้วิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ แล้ว เล็งเห็นว่า ทิศทางทั้ง 3 น่าจะยังไม่เพียงพอต่อการสร้างความยั่งยืนทางด้านการท่องเที่ยวให้กับพื้นที่ภูมิลอ และพื้นที่เชื่อมโยง เนื่องจากการวิเคราะห์ในการประชุมดังกล่าว เป็นเพียงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเชิงการจับคู่ตัวแปร ซึ่งแต่เดิมเป็นการจับคู่สามเหลี่ยมหรือการมองความสัมพันธ์ที่เป็นชุดจากปลายแหลมด้านหนึ่งไปสู่ปลายแหลมอีกด้านหนึ่ง ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้ทำการประสานปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 6 ด้าน เพื่อก่อให้เกิดมุมมองในหลากหลายมิติมากยิ่งขึ้น และให้เห็นทิศทางอื่นที่ซ่อนอยู่นั้น คือ ทิศทางของการคุ้มครองทางสังคมดังปรากฏในรูปที่ 3

รูปที่ 3 สรุปรายละเอียดเกี่ยวกับมุมมองในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาไปสู่
แผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดจากการประชุมครั้งที่ 2

จากรูปที่ 3 ทำให้สามารถมองเห็นและเปรียบเทียบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาสู่แผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดในระหว่างการประชุมครั้งที่ 1 และการประชุมครั้งที่ 2

ได้อย่างชัดเจน ว่ารูปแบบความสัมพันธ์ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องจากการประชุมครั้งที่ 1 ซึ่งมีเพียงแค่ 3 รูปแบบนั้นได้เพิ่มมากขึ้นถึง 12 รูปแบบ ดังตารางที่ 6 ต่อไปนี้

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างการประชุมครั้งที่ 1 และการประชุมครั้งที่ 2

การประชุมครั้งที่ 1			การประชุมครั้งที่ 2		
ตัวแปร	ตัวแปร	รูปแบบความสัมพันธ์	ตัวแปร	ตัวแปร	รูปแบบความสัมพันธ์
U	K	แบรนด์จะต้องประกอบด้วยอัตลักษณ์ของพื้นที่ (UK)	U	N	ปรับจากแบรนด์ของพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นมาให้กลับมาเป็นเจ้าของบ้านและเครือข่ายที่ดีในชุมชน (UN)
			U	S	ปรับจากแบรนด์ของพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นมาให้กลายมาเป็นระบบการจัดการความรู้ภายในชุมชนผ่านภูมิปัญญา (US)
			T	N	นักท่องเที่ยวที่มาจากแบรนด์จะเปลี่ยนรูปแบบความสนใจโดยจะเลือกติดต่อกับเจ้าบ้านและเครือข่ายที่ดีในชุมชนโดยตรงสอดคล้องตาม Lifestyle ของตนเอง (TN)
			T	K	นักท่องเที่ยวที่มาจากแบรนด์จะต้องให้ความสำคัญกับความรู้ที่เป็นรากเหง้าของอัตลักษณ์ของพื้นที่ (TK)
T	S	นักท่องเที่ยวต้องเห็นค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในพื้นที่ (TS)	M	K	การจัดการการท่องเที่ยวที่ตอบสนองเพียงแต่แบรนด์และลดคุณค่า อัตลักษณ์อื่นๆในพื้นที่ต้องปรับเป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความรู้ที่เป็นรากเหง้าของอัตลักษณ์ของพื้นที่ (MK)
			M	S	การจัดการการท่องเที่ยวที่ตอบสนองเพียงแต่แบรนด์และลดคุณค่าอัตลักษณ์อื่นๆในพื้นที่ต้องปรับเป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความรู้ภายในชุมชนผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น (MS)
			K	M	อัตลักษณ์ของพื้นที่จำเป็นต้องได้รับการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของพื้นที่ (KM)
			K	T	อัตลักษณ์ของพื้นที่จะกำหนดคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว (KT)
M	N	เปลี่ยนผู้ประกอบการสู่ความเป็นเจ้าบ้านและเครือข่ายที่ดีในชุมชน (MN)	N	U	เจ้าบ้านและเครือข่ายที่ดีในชุมชนสามารถที่จะพัฒนาเป็นแบรนด์ได้ (NU)
			N	T	เจ้าบ้านและเครือข่ายที่ดีในชุมชนสามารถที่จะติดต่อกับนักท่องเที่ยวโดยตรง (NT)
			S	U	ภูมิปัญญาสามารถที่จะพัฒนาให้กลายเป็นแบรนด์ได้ (SU)
			S	M	ภูมิปัญญาจำเป็นต้องได้รับการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับภูมิปัญญาของพื้นที่ (SM)

จากตารางรูปแบบความสัมพันธ์ข้างต้น พบทิศทางที่ 4 ซึ่งเป็นจุดเชื่อมระหว่างปัจจัยกับผลแห่งความสำเร็จ คือ การคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) เพิ่มขึ้นและสามารถสรุปทิศทางและยุทธศาสตร์ของแผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดของชุมชนท่องเที่ยวและการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืนได้ ดังนี้

ตาราง 7 ทิศทางและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับแผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดของชุมชนท่องเที่ยวและการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน

วิสัยทัศน์ การบริหารจัดการบนฐานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่า และรักษาคุณค่าอย่างยั่งยืนโดยการบริหารจัดการแบบร่วมรับผิดชอบ			
ทิศทางที่หนึ่ง แหล่งท่องเที่ยว	ทิศทางที่สอง ทรัพยากรมนุษย์ ด้านบริการและการ ท่องเที่ยว	ทิศทางที่สาม การจัดการการ ท่องเที่ยว	ทิศทางที่สี่ การคุ้มครองทางสังคม
1. 365 วันเที่ยวไม่ หมด บนประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและชุมชน คนพื้นที่สูงภูมโล (UN)	4. เสริมสร้างพลัง ภูมิปัญญาของ ชุมชนคนพื้นที่สูง ภูมโลเพื่อการ ท่องเที่ยว (US)	6. การ ประชาสัมพันธ์ การ ส่งเสริมภาพลักษณ์ และการตลาดเชิงรุก สำหรับการ ท่องเที่ยววิถีชีวิต ชุมชนคนพื้นที่สูง ภูมโล (TN)	11. สร้างความเชื่อมั่น ในอัตลักษณ์ของพื้นที่ และพัฒนาต่อยอดให้ ความเข้มแข็ง เพื่อ กำหนดลักษณะ นักท่องเที่ยวเฉพาะ กลุ่มได้ (KT)
2. พัฒนา ประวัติศาสตร์ วิถี ชีวิตและชุมชนคน พื้นที่สูงให้ กลายเป็นแบรนด์ แทนชากรุง เมืองไทย (NU)	5. เสริมสร้าง พลังอัตลักษณ์ของ ชุมชนคนพื้นที่สูง ภูมโลเพื่อการ ท่องเที่ยว (TK)	7. การจัดการ การท่องเที่ยวที่เน้น การใช้อัตลักษณ์ของ พื้นที่เป็นตัว ขับเคลื่อน การท่องเที่ยวใน ภาพรวม (MK)	12. สร้างความพร้อม ในการรองรับ นักท่องเที่ยวเฉพาะ กลุ่ม (NT)

<p>วิสัยทัศน์</p> <p>การบริหารจัดการบนฐานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่า และรักษาคุณค่าอย่างยั่งยืนโดยการจัดการแบบร่วมรับผิดชอบ</p>			
ทิศทางที่หนึ่ง แหล่งท่องเที่ยว	ทิศทางที่สอง ทรัพยากรมนุษย์ ด้านบริการและการ ท่องเที่ยว	ทิศทางที่สาม การจัดการการ ท่องเที่ยว	ทิศทางที่สี่ การคุ้มครองทางสังคม
3. เสริมสร้างพลัง ภูมิปัญญาเพื่อ พัฒนาเป็นแบรนด์ ชุมชนคนพื้นที่สูง ภูมโล (SU)		8. การจัดการการ ท่องเที่ยวที่เน้นการ ใช้ภูมิปัญญาในพื้นที่ เป็นตัวขับเคลื่อน การท่องเที่ยวใน ภาพรวม (MS)	
		9. นำอัตลักษณ์อัน หลากหลายของ ชุมชนพื้นที่สูง ภูมโลสู่การจัดการ การท่องเที่ยวที่ เหมาะสม (KM)	
		10. นำภูมิปัญญาอัน หลากหลายของ ชุมชนพื้นที่สูง ภูมโลสู่การจัดการ การท่องเที่ยวที่ เหมาะสม (SM)	

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษา ภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน มีข้อค้นพบในเรื่องของเนื้อหา และวิถีชีวิตใน การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูง กรณีศึกษา ภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษา ภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน สิ่งที่เป็นแนวคิดหลักเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนของการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยง คือ แนวความคิดในการบริหารจัดการร่วม (Co-Management) ไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน คือ ทำให้ทั้งคนในและคนนอกเห็นคุณค่าร่วมกัน โดยที่ประชาชนในท้องถิ่นและผู้ประกอบการต่างๆ เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจการท่องเที่ยวของชุมชนในฐานะ หุ่นส่วนทางสังคม Social Partnership เพื่อร่วมรับผลประโยชน์และรับผิดชอบต่อชุมชน ตลอดจนการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่มากกว่ากระแสของนักท่องเที่ยวและรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่จะนำเข้าสู่พื้นที่ พร้อมทั้งดำเนินกิจกรรมภายใต้แนวคิดการผสานความร่วมมือให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากสิ่งที่มีอยู่เดิมพร้อมทั้งรักษาคุณค่าบนฐานท้องถิ่น

แผนภาพอนาคตในการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน มี 2 รูปแบบ คือ แผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด และแผนภาพอนาคตที่ดีที่สุด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดในการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน ซึ่งนำมาจากการวางแผนทางแก้ไข ปัญหา และลดความขัดแย้งในพื้นที่ในระยะสั้น ประกอบด้วยรูปแบบย่อย คือ รูปแบบกลยุทธ์เชิงปรับและรูปแบบการประสานผลประโยชน์

แผนภาพอนาคตที่ดีที่สุด สำหรับการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน โดยมีวิสัยทัศน์ คือ การบริหารจัดการบนฐานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่า และรักษาคุณค่าอย่างยั่งยืนโดยการบริหารจัดการแบบร่วมรับผิดชอบต่อ พร้อมทั้งทิศทางการพัฒนา 4 ทิศทาง ได้แก่ ทิศทางด้านแหล่งท่องเที่ยว ทิศทางด้านทรัพยากรมนุษย์ด้านการบริการและการท่องเที่ยว ทิศทางด้านการจัดการการท่องเที่ยว และทิศทางการคุ้มครองทางสังคม Social Protection

2. วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่สูงกรณีศึกษาภูมโลและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างยั่งยืน จากการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ผู้วิจัยเล็งเห็นวิธีวิทยาในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ มีทั้งหมด 3 ระดับ

ระดับที่ 1 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องแบบแยกส่วนระหว่างความสัมพันธ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการการท่องเที่ยวกลมโล พบว่าการที่จะทำให้สามารถกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อวางแผนภาพอนาคตได้เพียงแค่แผนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหานั้น ยังไม่สามารถก่อให้เกิดความยั่งยืนได้

ระดับที่ 2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องแบบซ้อนทับระหว่างความสัมพันธ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการการท่องเที่ยวกลมโล พบว่ารูปแบบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อวางแผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดได้ โดยมีทิศทางทั้งสิ้น 3 ทิศทาง ได้แก่ ทิศทางด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรมนุษย์ ด้านการบริการและการท่องเที่ยว และทิศทางการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งการวิเคราะห์ด้วยรูปแบบดังกล่าวยังไม่สามารถเห็นถึงมุมมองที่หลากหลายได้ เพราะคนส่วนใหญ่มองว่าสิ่งที่เป็นไปได้มากที่สุด คือ สิ่งที่ต้อง จึงหยุดการพัฒนาไว้เพียงแค่นั้น เพราะมองไม่เห็นทางออก เนื่องจากเอาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมาซ้อนทับ กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน และกำหนดเป็นทิศทางการพัฒนาในรูปแบบเชิงซ้อน

ระดับที่ 3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องแบบประสานประโยชน์ระหว่างความสัมพันธ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการการท่องเที่ยวกลมโล ส่งผลให้ทราบว่าเพื่อก่อให้เกิดมุมมองในหลากหลายมิติมากยิ่งขึ้น และให้เห็นทิศทางอื่นที่ซ่อนอยู่นั้น คือ ทิศทางของการคุ้มครองทางสังคม สามารถมองเห็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเพิ่มขึ้นจาก 3 รูปแบบเป็น 12 รูปแบบ ดังนั้นการวางแผนภาพอนาคตที่ดีที่สุดจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนมุมมองและกำหนดประเด็นสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ในที่นี้ได้ตั้งให้ความรู้ที่เป็นรากเหง้าของอัตลักษณ์ของพื้นที่เป็นฐาน

อาจกล่าวได้ว่ากระทำการดำเนินการประสานปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 6 ด้าน เป็นวิธียุทธศาสตร์ใหม่ในการวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนภาพอนาคต (Scenario Agenda) ซึ่งยังไม่เคยมีการคิดค้นมาก่อน แต่เดิมยังคงยึดติดอยู่กับแผนภาพที่ได้จากการประชุมครั้งที่ 1 ซึ่งการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความคิดในการสร้างแผนภาพครั้งที่ 1 โดยการจัดประชุมแผนภาพอนาคตครั้งที่ 2 เพื่อดูความต่อเนื่องความเป็นไปได้ และการปรับเปลี่ยนทิศทางส่วนใหญ่ พบว่าส่วนใหญ่ยังคงเป็นเพียงการวิเคราะห์

ความสัมพันธ์แบบซ้อนทับเนื่องจากยังคงยึดติดกับการแทนที่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างการท่องเที่ยวกับชุมชน ยังไม่มีการประสานปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 6 ด้าน เพื่อการวิเคราะห์ผลจากการค้นพบวิธีวิทยาในการวิเคราะห์ดังกล่าวจะนำไปสู่รูปแบบการวิเคราะห์ใหม่ นำไปสู่ความยั่งยืนในการดำเนินการจัดการชุมชนบนพื้นที่สูงอื่นๆต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านวิชาการ

- การพัฒนาการออกแบบการเรียนรู้การเป็นเจ้าบ้านที่ดีเพื่อการท่องเที่ยวบนฐานชุมชนท้องถิ่น
- การพัฒนาเครือข่ายศูนย์ความเป็นเลิศในการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวชุมชนที่สูง เพื่อพัฒนานักสื่อสารวัฒนธรรมและการออกแบบประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย การพัฒนาศักยภาพและรูปแบบที่เหมาะสมของชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่ภูมิลำเนาและพื้นที่เชื่อมโยง โดยยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง Area-based Approach (ชุมชนท่องเที่ยวเป็นตัวตั้งนำแหล่งท่องเที่ยวภูมิลำเนา) อย่างจริงจัง โดยจะมีการผลักดันประเด็นการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน (Community-based Tourism) บนพื้นฐานแนวคิดการบริหารจัดการร่วม (Co-Management) ที่ชัดเจน

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- สำหรับกลุ่มผู้ดำเนินการหรือกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นที่ภูมิลำเนา และพื้นที่เชื่อมโยง มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน (Community-based Tourism) บนพื้นฐานแนวคิดการบริหารจัดการร่วม (Co-Management) โดยต้องมีความเข้าใจหลักการและวิธีการที่ถูกต้องและชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดเครือข่าย (Networking) การมีส่วนร่วมของสมาชิกควรมีการประสานงานกับกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ เพื่อสร้างพันธมิตรในการทำการตลาด และสร้างความเข้าใจของกิจกรรม

การท่องเที่ยวในพื้นที่ภูมิลโ เพื่อความยั่งยืนของชุมชนให้ผู้ประกอบการได้รับรู้ถึงเป้าหมาย และศักยภาพของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อลดมุมมองที่ไม่ดีต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

- **สำหรับกลุ่มตัวแทนของภาคเอกชนและกลุ่มสถานประกอบการ** จะต้องมีการบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจการการท่องเที่ยวของชุมชนในฐานะ หุ่นส่วนทางสังคม (Social Partnership) ทำหน้าที่ในการบริการท่องเที่ยว การรักษาสีงแวดล้อม การบริการนำชม การสร้างมาตรฐานในการบริการ ตลอดจนคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่มากกว่ากระแสของนักท่องเที่ยว และรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่จะนำเข้ามาสู่พื้นที่ พร้อมทั้งดำเนินกิจกรรมภายใต้แนวคิดการผสมผสานความร่วมมือให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากสิ่งที่มีอยู่เดิม เช่น ภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ท้องถิ่น

- **สำหรับ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า** ในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการดูแลพื้นที่ภูมิลโ ควรดำเนินการวางแผน และปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบการทำงานของหน่วยงานให้มีศักยภาพในการดูแลพื้นที่ภูมิลโในมิติด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน โดยตั้งอยู่บนหน้าที่หลัก คือ การดูแลในเรื่องกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ กล่าวคือ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าควรทำหน้าที่ในการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับแก่คนในพื้นที่ภูมิลโ อันได้แก่ ประชาชนทั่วไปและผู้ประกอบการ หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในพื้นที่ภูมิลโและพื้นที่ใกล้เคียง ตลอดจนนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ภูมิลโและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อที่จะได้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ

- **สำหรับอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า** ควรมีการวางแผนพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิลโและพื้นที่เชื่อมโยง โดยกำหนดขีดความสามารถของพื้นที่ภูมิลโที่รองรับได้ เช่น การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละวันไม่ให้มากเกินไป เพราะจะเป็นการรบกวนพื้นที่และอันตรายหรือธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรมได้ง่าย การเก็บภาษีการใช้พื้นที่ภูมิลโภายใต้มาตรการที่มาจากข้อตกลงร่วมกันระหว่างอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าและชุมชนที่เชื่อมโยงพื้นที่ภูมิลโ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวแบบ Co-Management โดยใช้แนวความคิดเรื่อง

ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม เป็นกลไกสำคัญในการจัดระเบียบเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับพื้นที่ภูมิโลกที่กำลังเผชิญกับกระแสการท่องเที่ยวมหาชนในปัจจุบัน

- สำหรับอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าควรเพิ่มบทบาทในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้วยการให้ความรู้ และปลูกจิตสำนึกความเป็นเจ้าของในทรัพยากรธรรมชาติกับชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้เป็นไปในแนวทางของความยั่งยืน ควบคู่ไปกับการควบคุมรักษากฎระเบียบไม่ให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

- สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ภูมิลโลกและพื้นที่เชื่อมโยง นับได้ว่าเป็นหน่วยงานที่ทำงานใกล้ชิดกับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว ควรเพิ่มบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวและช่วยกระตุ้นการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนและภาคเอกชน ในการพัฒนาพร้อมทั้งพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ในพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยวในพื้นที่

รายการอ้างอิง

- กันทิมา จินโต. (2550). ศักยภาพของชุมชนย่านคลองดำเนินสะดวกในการจัดการการท่องเที่ยวแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home stay). วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กมล สุตประเสริฐ. (2540). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ: เจเอเอ็นพี.
- จิระภา ฉิมสุข. (2544). ศักยภาพของชุมชนในด้านทัศนสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จิรวัดน์ พิระสันต์. (2555). รายงานการวิจัยเรื่อง โครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จิรวัดน์ พิระสันต์ และคณะ. (2553). โครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนด้านเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ : กองทุนสนับสนุนการวิจัย 85
- ชูลีรัตน์ จันทร์เชื้อ. (2547). รายงานการวิจัยเรื่อง การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- _____. (2552). รายงานการวิจัยเรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ่อเกลือพันปี ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ดวงใจ หล่อธนวิชัย. (2550). “รัฐ ทุน ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวในญี่ปุ่น: กรณีของเมืองโยมิตัน”. เอเชียปริทัศน์. ปีที่ 28 ฉบับที่ : 2 หน้า : 183-218.

- นิภารัตน์ สายประเสริฐ. (2553). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดย
ชุมชน ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.
วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นิศารัตน์ วรประดิษฐ์. (2551). การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
บนพื้นที่สีเขียวบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.
เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บัณฑิต อ่อนดำ และวิริยา น้อยวงศ์นัยวงศ์. (2533). ยุทธศาสตร์ในการพัฒนา
ชนบท: ประสบการณ์ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สาขาพัฒนาชุมชน
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พชรวรรณ ทวงชน. (2555). แนวทางการเพิ่มศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศจากมุมมองของชุมชน: กรณีศึกษาอุทยานสัตว์ป่าภาคอีสาน
ตอนบน ขอนแก่น-อุดรธานี จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เพชร ศรีนนท์ศิริ. (2556). รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่ม
ท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัย
นเรศวร.
- พิมพ์ระวี ไรจน์รุ่งสัจย์. (2551). การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน. เพชรบุรี: คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- _____. (2553). การท่องเที่ยวชุมชน. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์.
- มิ่งสรรพ ชาวสะอาด. (2548). มูลค่าเพิ่มในประเทศของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวใน
จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มณฑาวดี พูลเกิด. (2552). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อ

ความยั่งยืน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2475). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(อค์สำเนา)

ลีลาภรณ์ นาครทรรพ และคณะ.(2528). **ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท:**

ประสบการณ์จากนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

วรรณพร วัฒนชานุกร, วรรณนิภา จิตุชัย และมาลี บุษยะมา. (2541).**รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย.**

กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

วรวลัญช์ สัจจาภิรัตน์. (2553). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษา**

ชุมชนทุ่งเพล ตำบลฉมัน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. บทความในการประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพ สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต (<http://proceedings.bu.ac.th/?start=80> วันที่สืบค้น 11 มกราคม พ.ศ.2559)

วิลาศ เตชะไพบุลย์. (2538.) **การท่องเที่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนสถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2538.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิโลกสีเขียว.

วศิน ปัญญาวุฒระกุล. (2550). **รายงานการวิจัยเรื่อง โครงการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ระบียงวัฒนธรรม (กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์).** พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ศิริพร พงษ์ศรีโรจน์. (2540). **องค์การและการจัดการสำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.** กรุงเทพฯ: เทคนิค.

ศิริพร พันธุ์ลีและคณะ. (2552). **รายงานการวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างความเข้มแข็งโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.**

ศุภวรรช เชื้อเมืองพาน และคณะ. (2556). รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อ
พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านไร่กองขิง
ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

สกุศล วงษ์กาฬสินธุ์. (2549). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. นครราชสีมา:
คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สมชาย เลี้ยงพรพรรณ. (2547). รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพของ
แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา.
สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สมฤดี นิโครพัฒน์ และสุจิตรา วาสนาดำรงดี บรรณาธิการ. (2550). จัด
สถานการณ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม. นนทบุรี: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

สุรีย์ บุญญาพงศ์ และคณะ. (2552). รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยว
ชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนประวัติศาสตร์
ขุนตาน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เสรี พงศ์พิศ. (2546). ฐานคิดจากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: รังสิการ
พิมพ์.

เสรี พงศ์พิศ. (2551). แผนแม่บทชุมชน ประชาพิสัยและพัฒนา. กรุงเทพฯ: พลัง
ปัญญา.

สุดชีวัน นันทวัน ณ อยู่ธยา. (2551). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดย
ชุมชนเป็น ศูนย์กลาง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุดา ทัพสุวรรณ. (2530). การเป็นผู้นำในชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและคำ
สอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. (2548.) โครงการสัมมนา
เพื่อการวางแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบ

บูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดระนอง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). รายงานขั้นสุดท้าย การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2537). สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อัจฉรา สโรบล. (2547). การมีส่วนร่วมของชุมชนตอยเต่าในการพัฒนาภูมิปัญญาด้านสิ่งทอ. วิทยานิพนธ์คุณวุฒิปบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ. (2539.) การพัฒนาเครื่องใช้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ภาษาอังกฤษ

Buckley, R.C. (1994). A framework for ecotourism research. Annual of tourism research Vol. 21No.3.

Boo. (1990). Ecotourism: The potentials and pitfalls. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund: Washington D.C.

Ceballos-Lascurain, H. (1996). Tourism, ecotourism and protected Areas: The state of nature based tourism around the world and guidelines for its development. IUCN, Gland, Switzerland, and Cambridge, United Kingdom.

Griffin, R.W. (1996). Management. 5th ed. Boston: Houghton Mifflin.

The Ecotourism Society. (1991). "The ecotourism society's definition". The ecotourism society newsletter (Spring):1.